

КОНФЛІКТИ ІНТЕРЕСІВ ТА ПРОБЛЕМИ В ЦАРИНІ НАЦІОНАЛЬНОГО АУДИТУ

Упродовж тривалого періоду еволюції аудиту (як внутрішнього, так і зовнішнього) на їх розвиток впливали як регулятори, що прискорювали розвиток, та дерегулятори, які його сповільнювали. Розвиток обох видів аудиту був складним, неоднозначним, та, головне, залежним від низки факторів різної етимології та етіології.

Аудит в Україні розвивався не перманентно, поступово, а окремими нерівнозначними (в науково-практичному сенсі) періодами. Особливе місце в зазначених процесах належать конфліктам, які впливають на динаміку та змістовне наповнення внутрішнього, зовнішнього аудиту, їх взаємовідносин, які потребують окремого висвітлення. Так, основний профільний Закон України "Про аудиторську діяльність" чітко встановлює випадки, коли проведення аудиту є для суб'єктів господарювання обов'язковим [1, ст.8]. Необхідність проведення ініціативного (добровільного) аудиту залишається на розсуд власників та керівництва суб'єкта господарювання.

Для прикладу, за даними Державного комітету статистики України, станом на 01.01.2012 р. в Україні функціонували 1 268 812 підприємств та організацій (юридичних осіб). Незважаючи на значний перелік підприємств, що підлягають обов'язковому аудиту, фактично було проведено лише 8003 обов'язкових аудити фінансової звітності, що, відповідно, становить менше 1% загальної кількості підприємств у країні. За цей же період, за даними регулятора аудиту в Україні, Аудиторської палати України (далі- АПУ), замовили необов'язковий (добровільний) аудит 3 488 підприємства, що відповідає 0,27% загальної кількості підприємств. Статистика останніх кількох років, наслідки світової фінансової кризи, а, головне, вітчизняна політико-економічна криза, яка набуває ознак перманентності, лише підтверджує наведену вище, у прикладі, динаміку.

У ринкових умовах зміст аудиту та його призначення змінювалися відповідно до потреб та запитів (суспільства, власників, держави тощо). При цьому окремо необхідно зазначити, що запити суспільства, його місце та інформаційні зв'язки визначаються в межах публічного інформаційного простору. Під поняттям "суспільство" доцільно розуміти не лише населення, а й громади, різноманітні громадські та професійні організації, які можуть виконувати, серед іншого, громадський (суспільний) контроль за незалежністю та об'єктивністю аудиту в країні.

Дослідження еволюції аудиту, його етимології та сучасного змісту, співвідношення з поняттями "внутрішній аудит", "ревізія", "контроль", "внутрішній контроль", причинно-наслідкові зв'язки в реорганізації аудиту та інші концептуальні питання сучасного аудиту є особливо актуальними саме для пострадянського простору. Це пов'язано з тим, що в різні часи в економіці застосовували не лише зазначені терміни, а й було різним їх змістове наповнення. Відповідно, потребують визначеності питання сучасного змісту та науково-практичної інтерпретації вітчизняного аудиту.

Русійними факторами становлення й розвитку вітчизняного аудиту можна визначити такі. Аудит в Україну прийшов зі світової практики, відповідно, актуальним є досвід тих країн, де він розвивався значно триваліший час і де багато теоретичних та практичних напрацювань, на яких вітчизняні аудиторів повинні знатися та вміти адаптувати. Неможливість прямого (безпосереднього) запозичення аудиторів певного практичного досвіду в незмінному, економічно обґрунтованому лише в окремих країнах, вигляді. Насамперед тому, що за радянських часів у державі здійснювалася ревізія, тоді як світова спільнота з таким видом контролю не була знайома взагалі. Саме тому в Україні, як і в інших країнах після розпаду СРСР, відбулося нашарування зазначених термінів з тим аудиторським досвідом, який ми почали отримувати зі світової практики з початку 90-х років минулого століття.

Важливо відзначити, серед іншого, такий наслідок зазначених судових процесів, який вніс корективи до формування вартості аудиторських послуг: якщо відбудеться конфлікт інтересів, якого не можна розв'язати, остаточну крапку в такому разі згідно з міжнародною практикою може поставити лише суд. Це потребує додаткових грошових коштів, і ці реальні та потенційні витрати, логічно, зараховують до вартості послуг, які надають аудиторські (консалтингові) компанії. Власники підприємств (акціонери та ін.), замовивши аудит, намагаються отримати певні гарантії від професійного незалежного експерта-аудитора. Проте в реальності процесуального забезпечення таких гарантії немає, натомість є лише його теоретичне забезпечення.

Взаємодія внутрішнього та зовнішнього аудиту, яка повинна забезпечувати якість аудиту, має на меті отримання синергічного ефекту. Саму ж синергію внутрішнього та зовнішнього аудиту (або аудиторську синергію) доцільно визначити, як ефективну взаємодію двох видів аудиту, відповідно до якої отриманий результуючий ефект будь-якої природи перевищує алгебраїчну суму його складових і виявляється в точках аудиторської емерджентності. Згідно із запропонованим визначенням аудиторська синергія потребує розробки наукової концепції, яка б корелювалась з одним із головних трендів сучасного аудиту – його якістю.

Проблеми в сфері аудиту, а також конфлікти стосуються різних суспільних груп у суспільстві, державі. Відповідно, і інтереси повинні обстоюватись різними суспільними групами. Оскільки в економічній літературі немає загальновизнаного поняття "суспільство", у дослідженні було дотримано науково-практичного обґрунтованого підходу В. Бондаря та Ю. Бондаря, згідно з яким на даному етапі соціально-економічного розвитку держави чітко сформувалися чотири суспільні групи користувачів інформації, які мають власні економічні інтереси та потребують їх задоволення [2].

Недоліки у чинному законодавстві аудиторської діяльності присутні на всіх її рівнях та перешкоджають ефективному наданні аудиторських послуг. Зокрема, через низький рівень або відсутність страхування ризиків аудиторської діяльності та недосконалість системи зовнішнього контролю якості аудиту відбувається зниження попиту на аудиторські послуги та відповідно зменшення доходів аудиторських фірм.

З причини низького рівня страхування аудиторської діяльності в Україні знижується довіра суспільства до результатів аудиту та його відповідальності, що, у свою чергу, призводить до зменшення впевненості клієнтів аудиторських послуг у фінансовій надійності та незалежності аудитора. Одна з чисельних конфліктів сучасного аудиту в Україні – низька (іноді демпінгова) вартість на аудиторські послуги високої кваліфікації суб'єктів аудиторської діяльності та висока вартість аудиторських послуг з боку суб'єктів господарювання. Це призводить до втрати незалежності аудитора через нечисленних клієнтів та недостатню якість аудиторських звітів. Взаємодія внутрішнього і зовнішнього аудиту є важливою складовою на шляху підвищення якості аудиту, що позитивно вплине на ділову активність суб'єктів аудиторської діяльності та розвиток національної економіки.

Для досягнення цілей в аудиторській діяльності професійний аудитор у своїй діяльності повинен дотримуватися принципів кодексу етики. Оскільки, різні суспільні групи, що взаємодіють між собою, мають різні інтереси, аудитору досить важко діяти в таких умовах, об'єктивно попереджаючи конфлікт інтересів.

Конфлікт інтересів – це суперечність між особистими майновими, немайновими інтересами особи чи близьких їй осіб та її службовими повноваженнями, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень [3].

Аудитор не повинен дозволяти собі необ'єктивної поведінки або упередженості, конфлікту інтересів та впливу інших осіб, які перешкоджають його об'єктивності. Також постає питання загрози збереженню конфіденційності, що створюється через надання послуг аудитора клієнтам, інтереси яких конфліктують, або клієнтам, які виступають сторонами спору щодо конкретного питання чи ситуації. Оцінка кожної загрози аудитором у своїй діяльності є важливою складовою професійного виконання своїх обов'язків. Якщо конфлікт інтересів становить загрозу, недотримання одного чи декількох фундаментальних принципів, включаючи об'єктивність, конфіденційність чи професійну поведінку, яку неможливо усунути або зменшити до прийняттого рівня шляхом вжиття застережних заходів, аудитор приймає рішення щодо недоцільності прийняття конкретного завдання або про відмову від виконання одного чи декількох конфліктуючих завдань. Тому рівень ефективно наданих аудитором послуг залежить від того, наскільки ефективно зовнішній аудитор співіснуватиме з внутрішнім аудитором.

Список літератури:

1. Про аудиторську діяльність : Закон України від 22.04.93 № 3125-ХІІ : редакція від 13.06.2012. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3125-12.-Дата звернення: 07.11.2016>.

2. Бондар В.П. Управління якістю та якість в аудиті: шляхи удосконалення / В.П. Бондар, Ю.В. Бондар // Аудитор України. – 2012. – № 7 (201). – С. 11–25.

3. Про засади запобігання і протидії корупції: Закон України від 12.02.15 – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3206-17>. – Дата звернення: 07.11.2016.